

УДК 378:316.77

Пом'яновська Я. О. ст. магістратури історико-філологічного факультету; науковий керівник - Груба Т. Л., д.пед.н., доцент, професор кафедри української мови та літератури (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'ячука, м. Рівне).

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Анотація.** У статті досліджено формування та розвиток медіаосвіти у студентів-філологів української мови, передовий та педагогічний досвід з упровадженням інформаційно-комунікативних умінь в навчальних закладах України. Визначено ефективні медіаосвітні напрямки в підготовці філолога та окреслено основні прийоми підвищення медіакомпетентності ц студентів ВНЗ.*

***Ключові слова:** інформаційно-комунікативні навички, медіаосвіта, медіакомпетентність, студенти-філологи, освітній процес у ВНЗ.*

***Abstract:** The article examines the formation and development of media education in students of philology of the Ukrainian language, advanced and pedagogical experience with the introduction of information and communication skills in educational institutions of Ukraine. The effective media educational directions in the training of a philologist are determined and the main methods of increasing media competence in students of higher educational institutions are outlined.*

***Key words:** information and communication skills, media education, media competence, students of philology, educational process in higher education.*

У **нинішню епоху** інформаційно-комунікаційні технології стають способом життя людей незалежно від віку, країни проживання, місця перебування та освіти. ІКТ допомагають у вирішенні важливих проблем для досягнення більш високих результатів у навчанні, у професійній кар'єрі, в соціальних відносинах, вони охоплюють мультимедійні засоби, за допомогою яких можна знаходити, отримувати, зберігати, обробляти або передавати інформацію в електронному вигляді за допомогою мережі Інтернет. До них належать персональні комп'ютери, цифрове телебачення, електронна дошка, роботи тощо. Безсумнівно, вони стають необхідністю в навчанні й підготовці фахівців різних напрямів освіти. Основною умовою успішного застосування ІКТ студентами є формування їх медіаграмотності на різних рівнях здобуття освіти.

В Україні медіаосвіта почала системно розвиватися в останні роки. У 2010 р. Національна академія педагогічних наук схвалює Концепцію впровадження

медіаосвіти, яка пройшла до того громадське обговорення, її проект було опубліковано в освітянських газетах. У 2011 р. Розпочато всеукраїнський експеримент, у якому потрібно визначити найкращу для наших умов модель масової медіаосвіти (Наказ МОН молодьспорту № 886 від 27 липня 2011 р.). Ми не можемо просто запозичити перевірені моделі інших країн. Адже, по-перше, вони вже застарілі – світ медіа змінився за останні півдесятка років (з приходом соціальних мереж) і в усіх країнах моделі переглядаються. По-друге, в інших країнах батьки сьогоднішніх дітей вже вивчали в школі медіаосвіту, тому кращий сімейний медіаімунітет виконує багато функцій підготовки дитини до ефективної взаємодії з медіа. По- третє, медіаосвіта має стати частиною української системи освіти, пряме перенесення підходів, що працюють в інших системах може виявитись не адекватним. Тому потрібен період експериментальної перевірки ефективності нашої вітчизняної моделі медіаосвіти.

Проблемою на сьогодні залишається дискусійне питання- визначення змісту медіаосвіти. Як педагогічна технологія, медіаосвіта втілює на практиці принципи гуманізації освіти. Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми засвідчує, що медіапедагоги активно розробляють і впроваджують у навчальний процес різні моделі, більшість з яких зорієнтовані на формування медіакультури, медіакомпетентності; отримання професійних знань та вмінь; розвиток психологічних, професійних і творчих складових особистості.

Мета цієї статті – визначити різноманітні підходи щодо змістового наповнення медіаосвіти у вищих навчальних закладах. Відповідно до мети, ставляться такі завдання: з'ясувати основні медіаосвітні напрями, специфіку різноманітних медіаосвітніх моделей, запропонованих вітчизняними й зарубіжними педагогами, сформулювати етапи медіаосвіти майбутнього вчителя-філолога.

Аналіз останніх досліджень показав, що провідні тенденції розвитку світового освітнього простору відображаються в оновленні вищої педагогічної освіти, ставлять актуальні завдання підготовки нової генерації викладачів у системі неперервної освіти та підвищення професійного, освітнього й загальнокультурного рівня на основі компетентнісного, особистісно зорієнтованого та гуманістичного підходів [1]. Це потребує радикальних змін у системі підготовки кадрів завдяки розширеному використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації інтелектуально-духовного потенціалу майбутніх педагогів. Дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних експертів та практиків свідчать про значні переваги використання ІКТ у вивченні української мови. Прогресивні зміни в розвитку інформаційно-комунікаційних технологій протягом останніх років дають можливість викладачам і студентам технологічно легко їх застосовувати при сформованій інформаційно-комунікаційній компетентності.

У працях дослідників Л. Баженової, О. Баранова, Є. Бондаренка, Л. Зазнобіної, І. Левишиної, О. Співаковського, А. Спічкіна, К. Тихомирової, Ю. Усова, І. Фатєєвої, О. Федорова порушуються окремі проблеми сучасної медіаосвіти. Процес упровадження її в професійну підготовку майбутнього вчителя- філолога постає предметом дослідження у працях О. Зубова, К. Овсянникової, О. Семеног, Н. Рижих, Н. Чичеріної.

На практиці в сучасній вищій школі сформовано три напрями впровадження медіаосвіти, а саме: інтеграція медіаосвітніх компонентів у зміст курсів професійної підготовки майбутнього вчителя, введення окремого навчального курсу медіаосвіти й медіаграмотності в систему підготовки майбутніх філологів, організація позанавчальної діяльності студентів, що більшою мірою має на меті зацікавити студента долучитися до медіаосвітньої практики. На противагу традиційним освітнім технологіям, як зазначає Р. Гришкова, мета медіаосвіти полягає не в тому, щоб надати індивіду певну суму знань, які швидко стають застарілими і втрачають актуальність в умовах постіндустріального суспільства, а в тому, щоб навчити «здобувати та оновлювати свої знання впродовж життя, користуватися новітніми технологіями, організовувати процес самоосвіти» [2, с. 66].

О. Семеног [2] дослідила умови використання медіа технологій у навчальному процесі в майбутніх вчителів рідної мови в Європі та США. Аналіз їх застосування у навчальних закладах України був проведений Ю. Казаковим [3]. Дослідник визначив низку суперечностей, які мають бути врахованими, під час освітньої підготовки майбутнього вчителя. Серед них найсуттєвішими є стрімке поширення медіапродукції та відсутність навичок критичного сприйняття медіа молоддю; зростаючі суспільні потреби у кваліфікованих фахівцях з медіаосвіти і відсутність методичних розробок використання медіаосвітніх технологій у навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів.

Однією з найбільших проблем сучасного студентства є споживацьке використання Інтернет-ресурсів, що засвідчує низький рівень медіакультури майбутнього фахівця. Бездумне, пасивне сприйняття інформації призводить до спотворених уявлень про систему знань, якими має володіти майбутній словесник. Нерідко плагіат студентських рефератів і курсових робіт призводить до ворожого ставлення педагога до медіа, зокрема до Інтернет-ресурсів. Однак, зауважимо, саме від викладача залежатиме ставлення студентів до медіаресурсів. Медіаосвіта розглядається як процес розвитку особистості за допомогою й на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, практичного мислення, вмінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження з допомогою медіатехніки .

Для реалізації такого підходу необхідно, щоб викладач на власному прикладі під час проведення лекційних, практичних, лабораторних занять

демонстрував можливості практичного використання медіаресурсів: умів обробляти текстову, цифрову, графічну та звукову інформацію для підготовки дидактичних матеріалів (варіанти завдань, таблиці, креслення, схеми, малюнки) для роботи з ними на занятті; створювати слайди з інформацією для засвоєння студентами на занятті, використовуючи редактор презентації MS PowerPoint і демонструвати презентації під час лекції у ВНЗ; використовувати наявні готові програмні продукти з дисципліни, яку викладає; здійснювати пошук необхідної інформації в Інтернеті в процесі підготовки до заняття й залучати до цього студентів, організувати роботу з пошуку необхідної інформації в Інтернеті; самостійно розробляти тести або використовувати готові програми-оболонки, проводити комп'ютерне тестування. Д. Гонтар наголошує на тому, що творчий рівень інтерактивної взаємодії з медіа визначається змістом і рівнем інтелектуального розвитку студента [4]. А це означає, що в основі взаємодії з медіаресурсами повинна бути система власних знань майбутнього педагога.

Медіакомпетентність позначена в Національному освітньому стандарті вищої професійної освіти як результат освіти майбутніх професіоналів [5]. Варто зазначити, що увагу потрібно зосереджувати не тільки на технічному аспекті використання студентами медіа, а й тих компетенціях, які сприяють здатності до формулювання аргументованих висновків; володіння культурою мислення, здатність до сприйняття, аналізу, узагальнення інформації тощо.

Таким чином, у межах медіаосвіти, основне завдання якої полягає у підготовці нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, опанувати способи спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів і сучасних інформаційних технологій, реалізується медіаграмотність як здатність адекватно взаємодіяти з потоками медіаінформації в глобальному інформаційному просторі: здійснювати пошук, аналізувати, критично оцінювати медіатексти; а також проявляється медіакомпетентність студентів як результат їхніх особистісних надбань у процесі формального та неформального навчання.

У позааудиторній роботі студентів домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури майбутнього педагога, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Позааудиторна робота має бути зорієнтованою на особистість студента. Медіапедагогіка визначає такі види діяльності студента в позааудиторний час: імітаційні, театралізовано-ситуативні творчі завдання на матеріалі різних засобів масової комунікації, телекомунікації, що особливо сприяє розвитку креативних умінь майбутніх учителів, а також створення власних медіатекстів як результат проектної роботи, проблемний

аналіз змісту медіатекстів, моделювання педагогічних ситуацій, рольових ігор на медіаматеріалі. Найближчими, на нашу думку, для студентів філологічних спеціальностей, будуть такі творчі завдання, як аналіз змісту медіатексту в ігровій формі. Зокрема це може бути подано у вигляді імітованого процесу обговорення екранізації відомого літературного твору. В обговоренні можуть брати участь групи кінокритиків, істориків літератури, літературних критиків, акторів, режисерів, глядачів.

Під час визначення виховного потенціалу мультиплікаційного фільму, художньої стрічки завдання можна змінити, запропонувавши визначити, що з цього фільму/ мультфільму візьмуть для себе учні різних вікових категорій, що побачать тут дорослі, а що насправді хотів донести через свій фільм до аудиторії сам режисер. Такий підхід формує критичне ставлення по побаченого, формує культуру споживання медіапродуктів, а відтак – робить невразливим глядача до низькопробної медіа продукції.

Отже, у процесі реалізації цілей і завдань підготовки викладачів української мови в університетах України медіа грамотність виступає важливим інструментом оптимізації навчального процесу та формування інформаційно-комунікаційної компетентності випускників університетів за допомогою інноваційних методів навчання із застосуванням комп'ютерних засобів. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності філологів у процесі їх навчання у ВНЗ є невід'ємною складовою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців і заслуговує на увагу й подальше вивчення.

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблеми формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2011. – 1099 с.

2. Семенов Е.Н. Медиаобразование теория о учителя в высшей филологической школе : Теория зарубежья и Украины / Е.Н. Семенов // Вектор науки. – 2013. – № 1 (12). – С. 239–242.

3. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ю.М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 21 с.

4. Гонтар Д.А. Мультимедійні ресурси – джерело для підвищення ефективності педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / Д.А. Гонтар // Відкрита кафедра : електронне науково-методичне видання. – Режим доступу : <http://journal.osvita-dnepr.com/publikatsiji/7-mediaosvita-yak-napryamok-vipered-zhayuchoji-osviti>.

5. Затверджені стандарти вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-bakalavr.pdf>